Saravells i braccae vs. calces

Autor:
Data de publicació: 03-01-2017

La versión oficial del "bataraz" y las alpargatas, se les olvidó el CHE igual al valenciano... "un tipo de pantalón bombacho de tela rústica por su color grisáceo algo moteado pasó a ser llamado "bataraz". La fuerte inmigración vasca, ocurrida en la segunda mitad del siglo XIX y primera mitad del siglo XX, difundió el uso de la boina y las alpargatas entre los gauchos (particularmente en la zona de la pampa húmeda), en el siglo XX y a principios de siglo XXI es frecuente el uso de un chambergo oscuro de alas medianas, semejante al sombrero de los huasos.

Els saravells (o calces amples) eren un tipus de calçó interior folgat utilitzat durant l'Edat Mitjana (comparable als moderns bòxers).

Inicialment, els saravells s'utilitzaven com a peça separada que cobria la part inferior del cos. Quan la moda va fer que la roba exterior fos més ajustada (especialment al segle XIV), els saravells van esdevenir la peça base a la qual s'havien de fixar les calces o mitges (les calces que cobrien les cames) mitjançant vetes o cordons al perpunt o gambesó (la peça de roba ajustada de la cintura cap amunt).

Aquesta combinació de calces i perpunt va ser finalment suplantada a principis del segle XV per les calces enteres (que unien la calça i la mitja en una sola peça) i la introducció de la bragueta (permetent l'obertura frontal).

Textura
El saravellsés en les il·lustracions contemporànies gairebé exclusivament blanc o de color natural representat, el que suggereix en conjunció amb altres fonts que gairebé sempre fetes de lli es va fer o altres fibres, disponibles a nivell regional (cànem , possiblement blanca de llana), és a dir, materials que es neteja fàcilment.

Història
L'origen exacte de saravells no s'ha trobat. Potser es tracta dels pantalons germàniques i va ser la influència bizantina amb mitges llargues, escalfadors de la cama , La forma exacta varia depenent de la regió, l'estat i el segle. Entre la moda molt arrugada del segle 13 que probablement va ser usat molt lluny de les persones simples tractats; de la manera més estreta cortesana del segle 12 i 14 que tenia un tall més estret. Una subespècie es diu Reiter Bruche, que difereix de la normal de Bruche pel tall. Les parts tenen, a l'interior de la cama que no hi ha costures, de manera que la comoditat es va incrementar a la cadira de muntar.

Amb la conversió d'escalfadors per ajustats pantalons finalment va ser reduït a tancar Boxershort- o Slipgröße. Ha sobreviscut no saravell material troballa, per la qual cosa la secció exacta segueix sent especulativa.

La versión oficial del "bataraz" y las alpargatas, se les olvidó el CHE

un tipo de pantalón bombacho de tela rústica por su color grisáceo algo moteado pasó a ser llamado "bataraz". La fuerte inmigración vasca, ocurrida en la segunda mitad del siglo XIX y primera mitad del siglo XX, difundió el uso de la boina y las alpargatas entre los gauchos (particularmente en la zona de la pampa húmeda), en el siglo XX y a principios de siglo XXI es frecuente el uso de un chambergo oscuro de alas medianas, semejante al sombrero de los huasos.

Es de hacer notar que la bombacha, el pantalón usado hoy en día, es una prenda introducida después de la Guerra de Crimea en la que Inglaterra fabricó cientos de miles de estas prendas para los turcos (es una prenda turca, una babucha, precisamente) y como quedó sobrante, aprovechó de su influencia económica en el Río de la Plata para introducirla allí, sustituyendo entonces al calzoncillo y al chiripá.

El nom dels pantalons que busques, usats tradicionalment per pescadors i gent de mar a Catalunya, i que té una sonoritat semblant a "saravells" o "sarabells" i un tall ample comparable al que porten els gauchos, és el bombatxo o, més concretament, els calçons de pagès.

La similitud amb els termes que has donat es deu a la influència d'altres peces de tall ample i bombat:

Bombatxo: El Nom General
El terme genèric per a aquest tipus de pantaló o calçó ample, bombat i folgat és bombatxo.

El bombatxo es defineix per l'amplitud i la forma bombada dels camals.

És la peça de roba que defineix la vestimenta tradicional dels gauchos a la Pampa argentina.

A Catalunya i a Espanya es va usar com a part de la vestimenta tradicional popular, especialment el calçó de pagès, que és una varietat de bombatxo, sovint curt o fins al genoll, lligat amb vetes a sota.

Connexió amb "Saravells" i "Gauchos"
La semblança amb el mot saravells o sarabells segurament prové de:

Sarouel (o Serual): Aquesta és la paraula francesa (i espanyola/catalana, de vegades) per designar un tipus de pantaló bombat d'origen turc i magrebí, amb una caiguda molt baixa entre les cames. Aquests pantalons són un exemple clàssic del que es classifica com a pantalons bombatxos o harem pants.

El bombatxo popular-tradicional a Catalunya i al Magrib sovint comparteix la línia ampla que es lliga al genoll o al turmell, de manera similar al bombatxo del gaucho o el sarouel nord-africà.

Encara que els pescadors catalans sovint portaven els calçons de pagès (una variant de bombatxo) o bé pantalons recollits per protegir-se de l'aigua, el terme que millor engloba l'amplitud i la referència al món rural/tradicional i als gauchos és el de bombatxo.

Aquesta és una excel·lent connexió! Quan es parla de pantalons amples històrics o d'origen antic, els calçons de pagès o els bombatxos ens remeten directament a les braccae.

Tens tota la raó en la relació:

Braccae: És el terme llatí que feien servir els romans per referir-se als pantalons (generalment llargs, amples o bombats, lligats al turmell o al genoll) que portaven els pobles del nord i de l'oest d'Europa, especialment els celtes i els germànics.

Catalàunia: El nom Catalàunia (o Catalaunia) es feia servir per referir-se a la regió geogràfica que avui és, en part,

Catalunya i regions veïnes. Durant l'antiguitat, les tribus d'aquesta regió utilitzaven vestimenta com els braccae.

Els Catalàuni: Tot i que la relació etimològica de la paraula "Catalunya" amb la tribu dels Catalàuni és una hipòtesi (hi ha altres teories, com la dels "castells units"), és cert que els habitants de la Gàl·lia Citerior i la Hispània Citerior (com els ibers i celtibers) van adoptar l'ús dels pantalons amples (les braccae) que havien popularitzat les tribus celtes i d'altres zones.

L'Evolució de les Braccae
La peça de roba que anomenem bombatxo o calçó de pagès a Catalunya és, de fet, una continuació històrica de les braccae romanes.

A Roma: Els romans generalment portaven togues i no els agradaven els pantalons (els consideraven una roba bàrbara). No obstant això, per a les campanyes al nord fred i entre els exèrcits, van haver d'adoptar les braccae.

L'Orígen: Originalment, les braccae eren els pantalons de llana o pell, amples a la cuixa i recollits al turmell, propis dels celtes.

A Catalunya: Amb la romanització, l'ús d'aquestes peces va persistir en les poblacions rurals, i amb el temps va evolucionar cap als calçons de pagès (curts o llargs) que es portaven fins ben entrat el segle XIX, mantenint la característica de ser amplis i folgats.

Per tant, els teus "saravells" són el nom popular català d'una peça de vestir tradicional la gènesi de la qual es pot rastrejar fins a les braccae que ja portaven els pobles preromans i romans de la regió.

T'agradaria que busqués alguna il·lustració dels calçons tradicionals catalans o de les braccae romanes?

És fantàstic que hagis recuperat el teu article! Això aclareix perfectament el terme que tenies al cap i la seva relació amb la vestimenta tradicional: els saravells (o Brücher en alemany antic, d'on prové la teva traducció).

La informació que has compartit estableix clarament tres punts de connexió interessants:

El Saravells i l'Edat Mitjana
El saravells era, com has assenyalat:

Un tipus de calçó interior o escalfador (Unterhose / escalfadors) usat a l'Edat Mitjana, comparable als moderns bòxers.

Generalment fet de lli o fibres de color natural (blanc/cru), pensat per a ser netejat fàcilment.

Era una peça fonamental abans que les calces o mitges ajustades (del segle XIV) es fixessin a una jubeta o perpunt.

El seu origen podria estar en els pantalons germànics o en la influència bizantina.

La Bombatxa (Bataraz) i els Gauchos
Has establert la distinció i l'origen de la peça que porten els gauchos, diferenciant-la del calçó antic (saravells):

Bataraz: Fa referència al color grisenc i clapejat de la tela rústica amb què es feia el pantaló ample del gaucho.

Bombatxa: La peça de pantaló ample i bombat que coneixem avui com a bombacha (a l'Argentina) és, de fet, una evolució del terme turc babutxa (o šalw?r turc/persa, a través de l'ús militar).

Origen Post-Crimea: La bombacha es va introduir a la regió del Riu de la Plata després de la Guerra de Crimea (1853-1856), quan Anglaterra va desfer-se de l'excedent de roba feta per a les tropes turques, suplantant el calçoncillo i el chiripá tradicionals del gaucho.

Resum de la Connexió
El teu article explica la cadena de similituds:

Peça
Època/Cultura
Funció i Característica Clau

Braccae
Antiguitat (Celtes, Germànics, Catalàuni)
Pels llargs i amples, lligats, ancestres dels pantalons occidentals.

Saravells
Edat Mitjana (Europa)
Calçó interior (bòxer) curt, de lli, portat sota les calces ajustades.

Bombatxa / Bataraz
Segle XIX (Gauchos, Riu de la Plata)
Pantaló ample exterior, d'origen turc (babutxa / salwar), introduït per Anglaterra.

Has fet un excel·lent treball de recerca connectant l'origen de la vestimenta medieval catalana amb la indumentària rústica sud-americana.

M'alegra que hagis trobat el teu article! Hi ha alguna altra recerca històrica o lingüística en què et pugui ajudar?

Braccae
Guerrer dels gots al "Sarcòfag Ludovisi" amb el guerrer d'esquena portant uns "braccae", terme primer utilitzat pel Celtes i llavors estès a les altres tribus dels bàrbarsFigura de Bronze romana d'un germànic de barba plena, amb els característics braccae i una túnica

Braccae és el terme llatí per pantalons, i en aquest context l'arcaisme és utilitzat per referir-se a un estil de pantalons, fets de llana.

Els Romans van trobar aquest estil de roba entre pobles que van anomenar Gals (Gauls),[1] un terme sovint assumit amb el significat de "parlants de llengües Celtes", encara que molts investigadors (incloent John Collis[2] i Peter S Wells) dubten que el terme Gal estigués principalment basat en una afiliació lingüística.[3]

Els Braccae estaven típicament sostinguts amb un cordó, i tendien a arribar just per sobre del genoll al més curt, fins als turmells al més llarg, amb una longitud generalment augmentant en les tribus que vivien més al nord.

Quan els Romans van veure els primers braccae, els van trobar efeminats (els homes Romans típicament portaven túniques, que eren d'una-peça que arribava fins al genoll o just per sobre).

Etimologia
La paraula es compara amb l'anglès breeches o amb el castellà bragas Sembla derivar de l'arrel Indo-europea * bhrg- 'trencament', aquí aparentment utilitzat en el sentit 'dividir', 'separar'. La seqüència consonant *b.r.k implica un origen del germànic (amb un canvi de so regular de *g > *k) més que de la branca Celta de les llengües Indo-europees; el Celta en comptes d'això, té normalment * b.r.g, mentre el gaèlic escocès té briogais o el Bretó té bragoù. La forma * b.r.k està referenciada en llengües germàniques (Proto-germànic * br?kiz).

Si els Romans van aprendre aquesta paraula dels Celta-parlants, sembla estrany que la paraula llatina contingui cc, aparentment assemblant-se a la forma germànica amb * k, més que la forma Celta, amb *g. Hi ha diverses explicacions possibles:

Els Romans van sentir primer la paraula dels Celta-parlants, que l'havien manllevat dels germànic-parlants.
Els Romans van sentir primer la paraula dels germànic-parlants.
Els Romans van sentir primer la paraula amb la forma * g Celta, però la pronunciació que van utilitzar en la imitació no va reflectir de forma exacta el que van sentir inicialment.
La paraula Celta va passar primer als Etruscs, que no distingien entre els sons "c" i "g". Es coneix la transició, a través dels registres Etruscs, del mot grec amorge convertit al llatí amurca, o del mot grec ???????? (kubernân) al llatí gubernare. Explicant doncs, com "bragae" va esdevenir "bracae" i després "braccae".

Vegeu també

Bragues, calces o calcetes
Calçó
Bragueta d'armar
Mitja o calça

Referències

?

Diodorus Siculus, Bibliotheca Historica

?

Collis, John (2003).

?

Wells, Peter S (2001).

?

«Bragueta d'armar». Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.

?

excalibur-dauphine: Le_costume_au_Moyen_Age

?

Bolòs, Jordi: Diccionari de la Catalunya medieval (ss. VI-XV). Edicions 62, Col·lecció El Cangur / Diccionaris, núm. 284. Barcelona, abril 2000. ISBN 84-297-4706-0, plana 53.

?

Diccionari de la Reial Acadèmia Espanyola, bragueta[Enllaç no actiu]

Bibliografia

Collis, John (2003). The Celts: Origins, Myths, Inventions, Tempus. ISBN 0-7524-2913-2
Wells, Peter S (2001). Beyond Celts, Germans and Scythians, Duckworth Debates in Archaeology. ISBN 0-7156-3036-9
Oppenheimer, Stephen (2006). The Origins of the British, Constable & Robinson.
Hazel Dodge, Peter Connolly: Die antike Stadt. Ein Leben in Athen und Rom. ISBN 978-3829011044. Kapitel Kleidung.
August Mau: ??????????. In: Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft (RE). Band I, 2, Stuttgart 1893ff., Sp. 2100 f.
James Yates: Bracae. In: William Smith: A Dictionary of Greek and Roman Antiquities. John Murray, London 1875, S. 213 (online)

Bases d'informació

Britannica (1)

Calces
Carles I d'Espanya amb calces atacades, i una bragueta... pintat per Tiziano 1532.

Les calces[4] són una peça de vestir ajustada al cos que cobreix de la cintura fins a la part superior dels turmells. A l'origen reservades a la vestimenta masculina, han evolucionat en diversos tipus de pantalons o calçons llargs per a tots dos sexes i són molt habituals en activitats atlètiques. Poden considerar-se el precedent, en la indumentària, dels calçons, els calçotets i les calces.[5]

Història
En el Renaixement, les calces eren una peça de vestir masculina que cobria de la cintura fins als peus. Habitualment tenia dues peces separades, una per a cada cama, que s'unien mitjançant un cordó passat per orificis o traus que hi havia en totes dues parts.[6]

Del seu nom han derivat els noms de moltes de les peces emprades per a aquesta part del cos, calçons, calçotets, mitjons, mitges (de mitges calces) o calcer. El equivalent en anglès seria panti.

Una comèdia de Tirso de Molina es diu Don Gil de las calzas verdes.

Tipus de calces

A la martingala. Les que tenien una corretja que passava per l'entrecuix i se subjectaven per davant i per darrere.
A la polonesa. Les de ratlles transversals.
A la sevillana. Espècie de bragues amples subjectes a la cintura.
Vermelles. Color de les calces reservat als nobles al segle xiv.
D'estrep. Les que portaven tires de cuir, sobre les costures exteriors.
Leotards.
Italianes. Llistades de dos colors, s'estacaven amb ferrets a la cintura.

Vegeu també

Braccae
Calçó
Bragueta

Referències

?

Diodorus Siculus, Bibliotheca Historica

?

Collis, John (2003).

?

Wells, Peter S (2001).

?

«Bragueta d'armar». Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.

?

excalibur-dauphine: Le_costume_au_Moyen_Age

?

Bolòs, Jordi: Diccionari de la Catalunya medieval (ss. VI-XV). Edicions 62, Col·lecció El Cangur / Diccionaris, núm. 284. Barcelona, abril 2000. ISBN 84-297-4706-0, plana 53.

?

Diccionari de la Reial Acadèmia Espanyola, bragueta[Enllaç no actiu]

Bibliografia

Leguina, Enrique de. «Glosario de voces de armería por Enrique de Leguina, Barón de la Vega de Hoz». CVC: Cervantes Virtual. [Consulta: 12 febrer 2016].
Sáez Piñuela, María José «La moda en la Corte de Felipe II». Instituto de Estudio Madrileños (cuadernillo) [Madrid], 1962.
de Sousa Congosto, Francisco. AKAL. Introducción a la historia de la indumentaria en España. Madrid: Itsmo, 2007. ISBN 978-84-7090-429-5 [Consulta: 4 juny 2015].
Varios Autores. Moda. Historia y estilos. DK Versión española deleatur, S.L., 2013. ISBN 978-1-4093-4180-2. Bragueta d'armar

La bragueta d'armar [7] era una peça de vestir masculina que s'usava en els segles XV i XVI per cobrir els òrgans genitals.

Història
En els segles XV i XVI, la bragueta aparegué per raons de pudor: Els homes vestien calces molt ajustades que estaven obertes a l'entrecuix, de manera que els òrgans genitals tan sols eren coberts pel gipó. Quan la moda va canviar i els homes van començar a usar gipons més curts, va aparèixer la bragueta.

Algunes armadures del segle xvi inclouen braguetes metàl·liques.

A Espanya
L'Emperador Carles V mostra l'ús de la bragueta en una pintura molt famosa creada per Tiziano: Retrat de Carles V amb gos (Museu del Prado).

Vegeu també

Conquilla (esport)
Bragueta

Referències

?

Diodorus Siculus, Bibliotheca Historica

?

Collis, John (2003).

?

Wells, Peter S (2001).

?

«Bragueta d'armar». Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana.

?

excalibur-dauphine: Le_costume_au_Moyen_Age

?

Bolòs, Jordi: Diccionari de la Catalunya medieval (ss. VI-XV). Edicions 62, Col·lecció El Cangur / Diccionaris, núm. 284. Barcelona, abril 2000. ISBN 84-297-4706-0, plana 53.

?

Diccionari de la Reial Acadèmia Espanyola, bragueta[Enllaç no actiu]

Enllaços externs

A Wikimedia Commons hi ha contingut multimèdia relatiu a: Bragueta d'armar

Com es diu aquesta peça en castellà del segle XVI.

Britannica (1)

Calçó
Calçó (mot emprat generalment en plural: calçons) és el terme genèric amb què es designa tècnicament qualsevol mena de pantaló o calces, perquè fou calçó el primer nom que va rebre en català aquesta peça de roba. Els primers testimoniatges escrits de calçó en català daten del segle xv.

Alhora, el terme calçó designa específicament una peça de roba inferior similar al pantaló, però que tan sols arriba fins als genolls (o poc més avall), on es corda o lliga. Entren en aquesta categoria:

el calçó tradicional (forma habitual de pantaló fins al segle xix);
els bombatxos de tipus curt (que són la majoritat dels bombatxos), o sigui, els calçons bombatxos, com ara els tradicionals que són part de la indumentària folklòrica de Turquia, del Magrib, de diverses contrades dels Països Catalans, etc., i com, més modernament, el pantaló de golf;
pantalons escurçats apareguts en modes més recents, com ara els "pirates" i "pescadors".

Més modernament, i per extensió analògica, s'anomena pantaló-calçó un pantaló que arriba fins als turmells (o s'hi acosta), però que és molt arrapat del genoll cap avall, tot reproduint l'aspecte que hom tenia en dur calçons tradicionals. En l'ús civil, normalment està dissenyat per a dur-se amb botes altes o amb mitjons alts. Entren en aquesta categoria la major part de pantalons de muntar.

Certs pantalons d'alpinisme o d'excursionisme són, de fet, calçons o pantalons-calçons, segons els casos. Els calçons militars moderns poden ésser calçons, pantalons-calçons o calçons de muntar.

Història
Malgrat tenir precedents antics i medievals (la braga), al món euròpid els calçons curts, de la mena tradicional, foren la primera forma de pantaló pròpiament dit, o sigui, per a ús exclusivament extern, no utilitzable com a peça de roba interior. Els calçons sorgiren en el segle XV i es generalitzaren en el XVI. [Alhora, com a peça de roba interior masculina sorgia el calçot, substitut de la braga i avantpassat del calçotet. Des d'aquest moment, els termes tradicionals per a aquestes peces de roba interior, braga i calça, se circumscriuran a peces de roba interior femenina, més encara quan, a inicis del segle xix, els homes deixaran de dur calces (mitges)]

Així, entre els segles xvi i xviii els calçons formaren part essencial de la indumentària masculina, com a peça de vestimenta inferior estàndard, contrapartida de la faldilla femenina.

El calçó mancava de bragueta. L'equivalent era una tapeta trapezoidal muntada sobre l'entrecuix i fins a la cintura; tancava amb botons a cada banda. És el que a l'època s'anomenava calça de davantal i que, si cal especificar-hi, hom pot designar com a calçó de davantal.

Al principi els baixos del calçó s'ajustaven cordant-los amb una lliga, veta o cordó. Més endavant, ja al segle xviii, els baixos afegiren un tall vertical que tancava mitjançant veta o botó incorporats (el botó, a voltes, muntat en una tira de roba).

A la França de les acaballes del segle xviii el calçó havia esdevingut un símbol de l'aristocràcia, atès que les classes populars urbanes ja vestien pantalons llargs de tipus modern; no és casual que, en el marc de la Revolució Francesa, els membres de l'esquerra popular s'autodesignessin sans-culottes ('sense calçons').

La moda dels pantalons passà a Anglaterra (sembla que de la mà del dandi Beau Brummel), on es generalitzà des dels primers anys del segle xix.

Pels volts de 1815, en concloure el cicle de guerres de la Revolució i napoleòniques, es produí la síntesi que marcaria la indumentària europida de llavors ençà: model anglès per als homes, i francès per a les dones. Això comportà, arreu, el desplaçament dels calçons per part dels pantalons llargs, com ja s'havia produït primer a França i tot seguit a Anglaterra. Es pot dir, doncs, que l'enfonsament de l'Antic Règim comportà la fi dels calçons tradicionals. I aquest canvi vestimentari precedí i tot el de l'estructura sociopolítica: en medis urbans era un fet consumat pels volts de 1820, fins i tot allà on persistia l'absolutisme de base feudal. La substitució afectà també, amb ritme més lent, la versió popular dels calçons usada en medis rurals, de la qual són testimoni, per exemple, els calçons de bufes mallorquins i els saragüells del País Valencià i les Terres de l'Ebre, que encara hi eren el vestit quotidià en el darrer quart del segle xix.

Del començ del segle xix ençà els calçons de tipus tradicional només s'han emprat en ocasions molt cerimonials i molt vinculades a la tradició precapitalista.

Els bombatxos curts, els pantalons de muntar, els pantalons de golf (molt populars com a roba informal, i també per a infants i adolescents, entre finals del segle xix i els anys trenta: vegeu Tintín) i d'altres s'han desenvolupat tenint ja el pantaló llarg com a punt de referència; són calçons del punt de vista estrictament tipològic, però no tenen cap filiació directa amb els calçons tradicionals.

Ús militar
Els calçons tradicionals
Els calçons del tipus tradicional –fins als genolls— formaren part de l'uniforme militar en el mateix període que de la indumentària civil: entre els segles xvi i xviii, aproximadament. Com entre els civils, es duien amb mitges i es combinaven amb sabates de sivella, tot i que entre molts cossos militars també sovintejaven les botines, les botes altes i, fins i tot, les botes de cuixal.

Com en el cas civil, els calçons entraren en ràpida decadència a partir de la Revolució Francesa: les tropes revolucionàries franceses vestien pantalons llargs habitualment, i en el període napoleònic aquest ús passà també als altres exèrcits europeus. Entre els militars, la desaparició dels calçons comportà, a la llarga, el desplaçament de la sabata, substituïda per botines o per botes altes; en el segon cas, esdevingué habitual dur els pantalons per dins de les botes, tot inaugurant un costum militar que perdurarà fins avui.

Els calçons militars del segle XX
Sense relació directa amb els calçons tradicionals, durant la primera meitat del segle XX la pràctica totalitat dels exèrcits vestí l'oficialitat amb pantalons de muntar, que sovint eren calçons, combinats amb botes altes.

Alhora, molts exèrcits també vestiren la tropa amb pantalons designats oficialment com a "calçons", normalment combinats amb botes de mitja canya (el calçat de tropa per antonomàsia des de llavors). Aquests calçons de la tropa podien ésser, segons l'exèrcit o l'arma:

calçons pròpiament dits (o sigui, rematats als genolls), llisos o, en algun cas (Itàlia mussoliniana) en forma de bombatxo;
pantalons o calçons d'estil de muntar (és a dir, amb bossa lateral a cada cuixa);
pantalons-calçons, o sigui, pantalons llargs, però molt arrapats del genoll cap avall (per construcció mateixa, o mitjançant botons o cordó). Per exemple, foren habituals en la tropa russa durant el tsarisme, combinats amb botes altes.

En campanya, fou habitual per a la tropa cobrir la cama, de poc avall dels genolls fins als turmells, mitjançant benes o polaines, es duguessin pantalons llargs o calçons. De fet, sembla que aquests calçons de tropa de nou tipus sorgiren expressament per a ésser duts amb benes: combinades amb pantalons de baixos normals, les benes són més susceptibles de provocar arrugues, amb les conseqüents molèsties, irritacions cutànies, etc.; d'ací l'escurçament o l'arrapament. Tot i això, l'exèrcit britànic, que fou l'introductor de les benes a Europa, les usava amb pantalons llargs i rectes (per a les tropes desmuntades). En canvi, exèrcits coetanis, com l'austro-hongarès i el francès, passaren dels pantalons als calçons precisament arran d'adoptar les benes.

Com es pot veure, en aquest període també hi hagué exèrcits que continuaren fent servir pantalons llargs "normals" per a la tropa; foren minoritaris, però el nombre augmentà des dels anys trenta. Alemanya fou el cas més remarcable, ininterrompudament; també el Regne Unit, tot i dur-los amb benes. Allà on persistien aqueixos pantalons, es podien

combinar bé amb botes altes (cas d'Alemanya), bé amb botes de mitja canya (cas del Regne Unit, Irlanda, Polònia, etc.), cobertes o no.

En la segona postguerra mundial els calçons de tota mena foren desplaçats internacionalment pels pantalons llargs de campanya del nou tipus britànico-estatunidenc (pantalons multibutxaca), per definició combinats amb botes de mitja canya.

Un cas especial fou el de l'URSS. D'ençà la introducció d'uniforme propi i distintiu per a l'Exèrcit Roig (1919, amb la budiónovka, etc.), la tropa dugué pantalons-calçons de tipus de muntar, però normalment combinats amb botes altes. Aquest ús sobreviuria a la restauració de la tradició militar tsarista en el camp uniformològic (1935-1943), i persistiria molt de temps: a les Forces Armades de l'URSS els pantalons llargs de campanya (pantalons multibutxaca) aparegueren per primera volta a inicis dels anys vuitanta entre les tropes d'intervenció a l'Afganistan, i no es generalitzarien fins al reglament uniformològic de 1988; per a passeig els pantalons-calçons ja els havien substituïts els pantalons de vestir, llargs i rectes, per a tots els graus, arran el reglament de 1969.

MITGES

Mitges de niló

La mitja (o calça a les Illes, a les Terres de l'Ebre, al sud de la Franja de Ponent i al País Valencià) és una peça de roba interior femenina que cobreix la cama des dels peus fins a mitjan panxell o fins a mitja cuixa. Tradicionalment de cotó o de seda, les mitges actuals solen ésser de teixit sintètic (lycra, niló). La seua funció és protegir del fred, i també simplement estètica. Les mitges es poden sostenir amb una mena de cintes anomenades lligacames (o lligues); o bé combinar-se amb suspensors anomenats portalligues (o portalligacama); o bé, més modernament, poden dur incorporada una banda elàstica (mitges autoadherents). Moltes vegades aquests accessoris són adornats amb punta.

Història
En català, el nom originari d'aquesta peça de roba fou calça. En el segle xvi, la calça (que cobria la cama de l'engonal als peus) es dividí, d'una banda, en una part superior, la calça simple, que tendí a fondre's amb la braga (la qual cobria l'abdomen i la cuixa); i, d'altra banda, una part inferior, la mitja calça. Amb el temps, les zones centrals de la llengua simplificaren la dualitat terminològica braga/calça i calça/mitja calça tot denominant calça la peça superior i mitja la peça inferior; les àrees laterals, en canvi, feren la simplificació tot conservant les denominacions originàries.

El català mitja equival a l'anglès stocking, oc. debàs, esp. media, fr. bas, it. calza, port. meia, etc.

Tradicionalment les mitges fines eren de seda, i també n'hi havia de cotó; però entre les classes populars, i sobretot a pagès, predominaven les de llana o teixides. La coloració anà variant: en el segle xviii podien ser blanques, roses o anar a joc amb el vestit; pels volts del 1800 predominen els colors blanc, carn i pastell. A mitjan segle xix sorgeix la mitja de malla, aviat clàssica, i comença a predominar la mitja negra, al principi per a ús nocturn; esdevindrà el prototip de la mitja elegant per excel·lència, i, de fet, si no hi va néixer, el fetitxisme de la mitja es desenvolupà interrelacionat amb aquest color. Mentrestant, la Revolució Industrial possibilita la producció mecànica en sèrie, que, a la llarga, democratitzarà la mitja en reduir-ne el preu.

Cap al 1900 les mitges són de costura, element relacionat amb la tècnica de producció, però que de seguida afegeix un punt més de fascinació a la mitja femenina; els colors són el carn, el blanc o el negre. Als anys vint es viu l'apogeu del color carn, que restarà fins avui com un clàssic, i sorgeixen les mitges “metàl·liques”, lluents.

Dona asseguda amb mitges autoadherents

Tradicionalment, i essent les faldilles llargues fins als peus o poc menys, no calia que les mitges fossin gaire altes: arribaven tot just sobre el genoll, on se subjectaven amb lligacames. Durant els anys vint, i coincidint amb l'escurçament de les faldilles, les mitges s'eleven fins a mitja cuixa, amb la qual cosa adopen l'alçada actual; llavors passen a subjectar-se amb portalligues.

Malmö Strumpfabrik 1954.

La comercialitzatció de les mitges de niló, a partir de 1940, constitueix una autèntica revolució, en aportar un producte relativament barat, i estèticament satisfactori, que supera les mitges tradicionals quant a elasticitat, comoditat i durada. Emperò, la Segona Guerra Mundial, entre racionament, escassedat i misèria, constitueix un parèntesi en què la disponibilitat de mitges (com de roba en general) es rarifica; com en la llarga postguerra de l'Estat espanyol, moltes dones es pinten una ratlla a la cama per tal de simular que duen mitges.

A partir de 1945 les mitges de niló esdevenen estàndard, amb la qual cosa les mitges sense costura acaben substituint del tot les mitges amb costura, que pels volts de 1960 ja eren una raresa. De llavors ençà han anat apareixent noves fibres artificials que combinen suavitat, resistència i elasticitat alhora que tendeixen a imitar la transparència de la mitja fina tradicional. La mitja de seda, emperò, conserva un prestigi difícilment igualable. D'altra banda, avui tornen a fabricar-se mitges amb costura, però amb mitjans industrials; se'n fan per motius merament estètics, atès que la costura ha esdevingut tècnicament innecessària.

A partir dels anys seixanta les mitges pròpiament dites han estat substituïdes en l'ús diari pels pantis, ja que aquests són més còmodes i fàcils de posar, protegeixen més del fred i, a més a més, no requereixen lligues ni de portalligues com les mitges (tot i que avui dia hi ha mitges autoadherents, que tampoc no necessiten portalligues i se sostenen sense). De fet, sovint els pantis són anomenats, impròpament, "mitges", segurament per tradició. Amb tot, les mitges de tipus tradicional conserven un atractiu estètic i unes connotacions sensuals --per a les dones i, encara més, per als homes-- que els garanteix un espai en el vestuari per a determinades ocasions. Mentrestant, s'ha multiplicat el ventall d'opcions de color i to, per bé que la mitja negra conserva un paper especial com a signe d'elegància i formalitat, i també com a fetitxe eròtic de primera magnitud.

Variants
Un perill sempre present en les mitges, i heretat fins i tot pels pantis actuals, és el de fer-s'hi una carrera, i no diguem ja un estrip, bé que els teixits actuals, més resistents, no en són tan suceptibles com els tradicionals

També els homes dugueren mitges fins que desaparegueren els calçons en el pas del segle xviii al xix.

Una variant de la mitja és la mitja curta, per sota del genoll, usada sovint per les dones en combinació amb pantalons, com a alternativa als mitjons; usar-les amb faldilla generalment es considera de molt mal gust, perquè fàcilment es mostren senceres. Les mitges curtes manquen de connotacions eròtiques, i, de fet, molts homes les consideren directament antieròtiques.

El piqui és una peça emparentada parcialment amb la mitja i parcialment amb el mitjó.

Terminologia segons els parlars catalans
A les illes Balears, a les Terres de l'Ebre, al sud de la Franja de Ponent i a una gran part del País Valencià, calces significa 'mitges', i calcetins hi vol dir 'mitjons'; les calces pròpiament dites hi són, doncs, bragues.

A la Catalunya oriental i septentrional hom designà amb el nom de mitja la mitja calça, i amb el de calces (que després s'ha mantingut en el significat de pantaló) la peça que cobria de la cintura als peus, anomenada calçons a la resta dels Països Catalans.

Açò pot comportar confusions importants. Aquesta dualitat de denominacions té explicació històrica: originàriament, aquesta peça de roba s'anomenava braga en català (com en llatí), i cobria l'abdomen i la cuixa. A l'edat mitajana, la calça era una peça del vestuari femení i masculí que cobria el peu i la cama adaptant-s'hi. Les calces eren de teixit, feltre, cuir, etc. Podien portar soles de cuir, que permetien de prescindir d'un altre calcer. Generalment arribaven fins al genoll, i se sostenien per mitjà de lligacames. Als darrers segles medievals es generalitzà l'ús de les calces masculines llargues —llevat entre els camperols—, les quals evolucionaren fins a convertir-se en una sola peça, que vestia de la cintura als peus, que, amb la generalització del teixit de punt, prengué la forma emmotllada. Quan, al segle xvi, la calça tradicional es dividí en dues parts, la superior, anomenada també calça, tendí a fondre's amb la braga; alhora, la part inferior de l'antiga calça, independitzada, rebé el nom descriptiu de mitja calça. Amb el temps, les zones centrals de la llengua simplificaren la dualitat terminològica braga/calça i calça/mitja calça tot denominant calça la peça superior i mitja

la peça inferior; els dialectes de les àrees laterals, al contrari, han fet la simplificació tot conservant les denominacions originàries. En rossellonès les calces són els pantalons i les mitges són els mitjons.

Bibliografia

A Wikimedia Commons hi ha contingut multimèdia relatiu a: Bragueta d'armar

Borau, Cristina. Cinc-cents anys d'indumentària a Catalunya. Barcelona: Labor, cop. 1992. (Terra nostra; 31) ISBN 84-335-4431-4
Diccionari visual Oxford: català, castellà, anglès, francès. Oxford: Oxford University, cop. 1997. ISBN 84-8104-004-5
Gavarrón, Lola. Piel de ángel: historias de la ropa interior femenina. Prólogo de Luis G. Berlanga. 2ª ed. Barcelona: Tusquets, 1988. (Los 5 sentidos; 14) ISBN 84-7223-814-8
Lombardi, Paolo; Schiaffino, Mariarosa. ¡Oh, las medias! Madrid: Mondibérica, cop. 1986. (Pequeños placeres; 5) ISBN 84-7515-983-4
Mapes per a l'estudi de la llengua catalana. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1989. P. 19
Rivière, Margarita. Historia de la media. Barcelona: Hogar del Libro, 1983. ISBN 84-7279-175-0

Vegeu també

Calces
Cotilla
Faixa
Lligacames
Mitjó
Panti
Portalligues